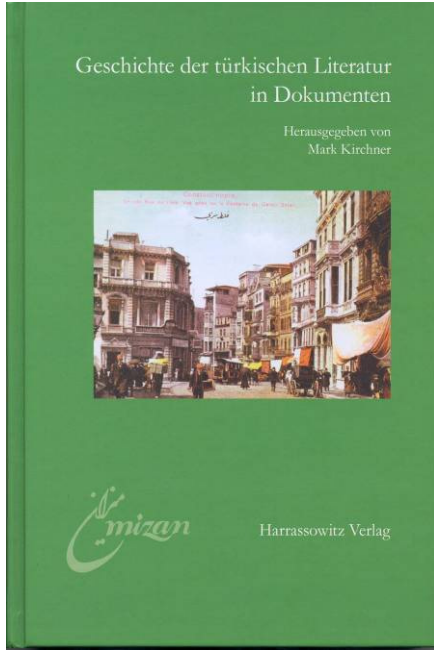

GESCHICHTE DER TÜRKISCHEN LITERATUR IN DOKUMENTEN
(Dokümanlarda Türk Edebiyatı'nın Tarihi) (2008), Herausgegeben von Mark
Kirchner, Mizan, Wiesbaden: Harrassowitz.

Meltem ÇELİKTAŞ*

Mark Kirchner in hazırlamış olduğu yapıtta bir çok kişinin katkısı görülmektedir. Yazar ön söz kısmında 240 sayfalık yapıtının oluşumunda aktif anlamda yaratıcılıklarıyla, eleştirel yaklaşımlarıyla katkısı olan herkese teşekkürlerini

bildirmektedir. Bu kişileri ve yapmış oldukları katkıları şu şekilde sıralamak mümkün; Metin seçimi ve yapıtın oluşum aşamasında vermiş oldukları fikirlerle Yıldız Ecevit, Nüket Esen, Börte Sagaster, Catharina Dufft ve Karin Schweissgut; oluşum aşamasından ortaya çıkan sorunların çözümlenmesinde ve kaynakçalarla ilgili olarak yapmış oldukları yönlendirmelerde Erika Glassen ve Jens Peter; kaynakçaların temininde Ahmet Yüksel; Türk yayınevleriyle iletişime geçerek metinlerin çevirisi ve yayınlanması için gerekli izinlerin alınmasında Şener Bağ ve daha birçok yayınevi. Ancak yapıtın oluşumunda asıl rolü çevirmenlerin oynadığı görülmektedir. Çünkü yazar yapıtın hazırlanma aşamasında neredeyse 100 adet dokümanın çevrildiğini belirtmekte ve bu kapsamda Sabine Adatepe, Şener

Bağ, Monika Demirel, Beatrice Hendrich, Pascal Kluge, Gerhard Meier, Astrid Menz, Nayhan Özdemir, Songül Rolffs ve Havva Tor gibi isimlere yer vermiştir. Maddi anlamdaysa Robert Bosch Vakfı'nın katkısı belirtilmiş olup Giesen ve Frankfurt şehirlerindeki Türkoloji kürsülerinin de katkılarının olduğu, yazıtın Laura

* Dr., Hacettepe Üniversitesi.

Digoh ve diğer bir akademisyen Raihan Muhamedowayla birlikte yayına hazır hale getirildiği görülmektedir. Yapıtın editörü Julia Guthmüller olup, yayınevi Harrasowitzdir.

Daha önce de belirtildiği üzere yaklaşık 100 adet dokümanın çevirisi sonucunda oluşturduğu belirlenen yapıtta yer alan metinlerin seçiminin yazarın ifadesinden bilinçli olarak subjektif yapılmış olduğu; ancak metin tercihlerinde Robert Bosch Vakfı tarafından finanse edilen ve Unionsverlag adlı yayınevi tarafından yayınlanan “Türkischen Bibliothek”ten faydalandığı anlaşılmaktadır. Yapıtın ilk 7 başlığı esnek bir yapı içerisinde kronolojik olarak sıralanmıştır. Tek tek dokümanlarla Türk edebiyatının 150 yıllık geçmişiyle ilgili olarak şablon oluşturulmaya çalışılmıştır. Söz konusu dokümanlar mektuplar, röportajlar, manifestolar, kitap söyleşileri ve benzeri metinlerin çevirisidir. İlk çevirilerin filolojik kriterler bağlamında yapılmadığını vurgulayan yazar ilk etapta önem verdikleri şeyin metinlerin okunabilir nitelikte olmaları olduğu yönündedir. Bu amaca ulaşabilmek için yazarın belirttiği kadarıyla özellikle eski metinlerin çevirileri üzerinde çalışılmış ve çevrilen metinlerin çoğu yayınlayan tarafından tekrar değerlendirilmiş özellikle 1928’den önce Arapça olarak yayınlanmış yazılar bu yapıt için Latin alfabesine çevrilmiştir. Aynı zamanda orijinal metinlerdeki dipnotlar ve kaynakçaların çeviride çok az göz önünde bulundurulduğuna dikkat çekilmektedir. Söz konusu ilk 7 başlık *Orient und Okzident Die Abwendung vom islamischen Erbe* (Şark ve Garb- İslami Mirasa Sırt Çevrilmesi), *Republik und Nation. Schreiben für die neue Türkei* (Cumhuriyet ve Milliyet. Yeni Türkiye İçin Yazı Yazmak), *Fortschritt und Sozialismus. Türkische Schriftsteller im ideologischen Kampf* (İlerleme ve Sosyalizm. İdeolojik Mücadelenin İçindeki Türk Yazarları), *Rückbesinnung und Rückzug. Andere türkische Stimmen* (Hatırlama ve Geri Çekilme. Türkiye’nin Farklı Sesleri), *Spiel und Freiheit. Die Türkische Literatur auf der Suche nach der Avantgarde* (Oyun ve Özgürlük. Öncü Sanat Arayışındaki Türk Edebiyatı), *Geschlecht und Psyche. Der neue Blick auf den Menschen in der türkischen Literatur* (Cinsiyet ve Ruh. Türk Edebiyatının Yeni İnsana Bakışı), *Pluralität und Differenz* (Çokluluk ve Ayrım), *Wohin geht die türkische Literatur?* (Türk Edebiyatı Nereye Gidiyor) şeklinde sıralanmaktadır.

Yapıt içerik açısından değerlendirildiğinde yine kronolojik bir yapı içerisinde sıralanmış olup başlıklardan da çıkarılabileceği üzere Osmanlı İmparatorluğunun dağılma döneminden günümüze kadar Türk edebiyatındaki değişim rüzgarı işlenmektedir. Yazar yapıtında seçilmiş belgeler eşliğinde 19. yüzyılın ikinci yarısında Türk Edebiyatının Arap ve Fars edebiyatından çözümlenerek özellikle Cumhuriyetin ilanından sonra o güne kadar Avrupa çevresinde önemsiz bir konumdayken üretken ulusal edebiyata dönüşümünü ve dünya edebiyatı içerisinde dinamizmiyle yarışır konuma geliş biçimini ve Türk edebiyatının polemiklerle dolu politik yapının gölgesinde bir olgu olarak tanımlandığı süreci işlemeye çalıştığını belirtmektedir. Ayrıca yazar halen Türk edebiyatının tarihiyle ilgili dokümanların

karşılaştırmalı edebiyat bilimi için sınırlı olduğunu belirtmiş ve yardımcı kaynaklara yönelik vermiş olduğu bilgiler dahilinde Türk edebiyatından birkaç önemli yapının Almanca çevirisiyle yazısını bitirmiştir.

İlk 7 kronolojik yapıda sıralı başlığı tamamlayan *Mehr über die türkische Literatur* (Türk Edebiyatı Hakkında Daha Çok Bilgi), *Türkische Literatur in der Übersetzung* (Türk Edebiyatı Çevirileri), *Kleines Register türkischer Autoren* (Türk Yazarlar Dizini) şeklindeki 3 başlıkla birlikte toplam 10 başlık altında işlenen konuları şu şekilde özetlemek mümkün.

Osmanlı imparatorluğunun dağılışından günümüze kadar Türk edebiyatının gerek değişim gerekse gelişim olarak adlandırabileceğimiz süreçleri işlenmiş olup, bu süreçte her periyodu yansıtabilecek yazarların hikayeleri, mektupları, kitaplarından söyleşilerin ve röportajların seçildiği görülmektedir. Hüseyin Cahit Yalçın, Namık Kemal, Halit Ziya Uşaklıgil, Halide Edip Adıvar, Reşat Nuri Güntekin, Yakup Kadri Osmanoğlu, Peyami Safa, Nazım Hikmet Ahmet Hamdi Tanpınar, Nurullah Ataç, Edip Censever, Adalet Agaoğlu, Fethi Naci, Berna Moran ve Orhan Pamuk eserleri seçilen yazarlardan bazılarıdır. Osmanlı döneminde Arapça ve Farsça'nın etkisi altında kalan ve daha sonra imparatorluğun yıkılışıyla ivme kazanan Avrupalılaşıma süreciyle, Türkçülük ve Milliyetçilik akımlarının doğuşuyla değişim sinyalleri veren, özellikle Cumhuriyetin ilanından sonra Türk Devrimi'nin başlamasıyla devletin yerli sanatsal etkinliklere özellikle kültüre vermiş olduğu önem, o güne kadar gerek Batıda gerekse Doğuda yer alan klasiklerin Türkçe'ye kazandırılması sonucunda ve Latin kökenli harflerin kabulü yani dil devrimi ile Türk edebiyatının daha geniş kitlelere ulaşması süreçlerinin yansıtıldığı, bu dönem içerisinde Türk roman ve öykülerinde işlenen Anadolu insanının sıkıntılarından Türk toplumunun geçirdiği siyasal, toplumsal, kültürel değişiklikler, bu değişikliklerin bireyler ve toplum üzerindeki etkileri, yabancılaşma, aydınlar, kentleşme olgusunun yarattığı bunalımlar, yurt dışında yaşayan yazarlar, cinsellik ve ideoloji gibi geniş bir konu yelpazesinin ortaya konulduğu görülmektedir. Okuyucu potansiyelini geliştirmek, halkı aydınlatmak amacıyla yapılmış çalışmalar, Türk edebiyatının aşağı yukarı bütün dönemleri, gelişen akımlar, edebiyatçıların yaşam öykülerinden kesitler, Ulusçuluk, yurtseverlik bilincinin güçlendiği süreçler, gerek biçimde gerekse içerikte yenilikler yine hikâyeler, mektuplar ve röportajlar aracılığıyla aktarılmaya çalışılmıştır. Modern Türk edebiyatının oluşumu öykü, roman, eleştiri, deneme, şiir ve tiyatro gibi türlerin gelişimi ve bu türlerde eserlerin üretiliş aşamaları, postmodernizm gibi konular da hikayeler, mektuplar ve röportajlar aracılığıyla yansıtılan konular arasındadır. Son zamanlarda sayıları oldukça artan ve Alman edebiyatında önemli bir role sahip olan Türk yazarlara da değinilerek Türk edebiyatının yaşayışına dikkat çekilmeye çalışılmıştır.